

Prof. dr hab. Wiesław Wróblewski
Prof. zw. Wyższej Oficerskiej Szkoły
Sił Powietrznych w Dęblinie

Ustanów, dnia 20 XII 2016 r.

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr. Sławomira Gizińskiego na temat:
„Historia garnizonu Choszczno w XX wieku”
napisanej w Uniwersytecie Szczecińskim
pod kierunkiem naukowym prof.US dr. hab. Michała Trubasa

Temat rozprawy doktorskiej mgr. Sławomira Gizińskiego został dobrany trafnie a dzięki sumiennym badaniom źródłowym Autora, praca wypełnia istotną lukę w polskiej literaturze historycznej w tym obszarze. Jest to jedyna ze znanych mi prac, która poświęcona jest tak zróżnicowanemu w swych dziejach garnizonowi wojskowemu. Choszczno (niem. Arnswalde) było garnizonem niemieckim przechodzącym różnorodne zmiany ale również ma barwną historię jako garnizon polski. Należy zwrócić uwagę, że opisanie jego dziejów było dość złożone ze względu na ilość materiału źródłowego jak i opracowań, Autor sprostał temu zadaniu dzięki predyspozycjom analitycznym.

Wnioski jakie formułuje Doktorant są przemyślane i zasługują na uwagę.

Autor przyjął układ pracy składający się ze wstępu, pięciu rozdziałów i zakończenia. Praca zawiera bardzo interesującą bibliografię. Wzbogacona jest tabelami i zdjęciami. Bardzo przydatny dla przyszłego czytelnika jest zamieszczony w niej indeks osobowy.

We wstępie został jasno zdefiniowany cel badań, w sensowny sposób omówiona została zawartość poszczególnych rozdziałów, i co jest bardzo istotne przedstawiona została w nim analiza wykorzystanego materiału źródłowego jak i wykorzystanej literatury.

Pierwszy rozdział jest zatytułowany „**Przesłanki istnienia choszczeńskiego garnizonu wojskowego**” (przedstawiony na 47 stronach maszynopisu), oparty w znacznej części na literaturze przedmiotu, ale również na archiwaliach, ma charakter wprowadzający. Przedstawiono w nim Ziemię Choszczeńską i miasto na militarnej mapie regionu. Autor scharakteryzował w nim strategiczne i operacyjne przesłanki funkcjonowania garnizonu oraz jego funkcjonowanie jako struktury organizacyjnej jednostek wojskowych.

W rozdziale drugim, pt. „**Garnizon Arnswalde w latach 1937-1945**” przedstawione zostały problemy związane z zarówno z powstaniem jak i wojennymi losami niemieckich jednostek garnizonu. W szerokim zakresie ukazane zostały zagadnienia dotyczące funkcjonowania oficerskiego obozu jenieckiego Oflag II B Arnswalde. W przejrzysty sposób ukazane zostały walki o Choszczno i Ziemię Choszczeńską jakie miały miejsce w 1945 roku. Doktorant scharakteryzował trzy ich etapy, a mianowicie; walki w dwóch pierwszych miesiącach tego roku. niemiecką operację „Sonnenwende” i zdobycie Choszczna przez jednostki Armii Czerwonej oraz działania polskich jednostek w walkach na Ziemi Choszczeńskiej w lutym i marcu 1945 roku. Mgr Sławomir Giziński w omawianym rozdziale formułuje interesującą tezę „zakładana chronologia narracji, pozwoli podjąć próbę rozważenia jaką rolę odegrał garnizon w trakcie II wojny światowej oraz na ile prawdziwa jest teza, że przebieg walk na ziemi choszczeńskiej w 1945 roku był bezpośrednią przyczyną opóźnienia o ponad miesiąc uderzenia Armii Czerwonej na Berlin.

Kolejny rozdział pt. „**Garnizon Choszczno w latach 1945-1962**” przedstawia zmiany zachodzące w garnizonie Choszczno w tym czasie. Zawarta w nim jest ocena, także krytyczna, wykorzystania obiektów garnizonu przez jednostki Armii Czerwonej. Doktorant omawia również problemy związane z obecnością na Ziemi Choszczeńskiej jednostek Wojska Polskiego w latach 1945-1948. Dużo miejsca w tym rozdziale poświęcono „zimnowojennej” rozbudowie jednostek Wojska Polskiego w garnizonie w latach 1948-1955. Jest to okres rozbudowy Wojska Polskiego stąd też w Garnizonie stacjonowało kilka jednostek artyleryjskich. W kolejnych latach nastąpiły zmiany związane z redukcją i modernizacją Wojska Polskiego. Dotyczyły one także jednostek stacjonujących w Choszcznie. W końcowej części rozdziału omówione zostały problemy dotyczące szkolenia jednostek stacjonujących w Choszcznie. Dokonana została również analiza procesu szkolenia i dyscypliny.

Czwarty rozdział dysertacji jest zatytułowany „**Garnizon Choszczno w latach 1963-2001**”. Szczególnie wyeksponowana jest w nim problematyka związana z działalnością jednostek radiotechnicznych stacjonujących w Garnizonie. Jest to zasadne ze względu na znaczenie tych jednostek w systemie obrony powietrznej polskiego nieba.

Po II wojnie światowej jednym z zasadniczych zagrożeń były siły powietrzne potencjalnego przeciwnika. Stąd też niezbędne było zbudowanie systemu obrony powietrznej polskiego nieba. Jednym z jego elementów jak pisze Doktorant „był system posterunków obserwacyjno-meldunkowych. Na początku lat pięćdziesiątych posterunki obserwacyjno-meldunkowe rozmieszczone były wzdłuż północnej, zachodniej i południowej granicy państwa (osiem kompanii obserwacyjno-meldunkowych, sto dwadzieścia posterunków). Na kierunku północnym i północno-zachodnim rozwinięta była też druga linia posterunków w

odległości 50 – 90 km od granicy. Wśród posterunków drugiej linii, rozwijanych przez 8 samodzielny pułk obserwacyjno-meldunkowy (Bydgoszcz), na ziemi choszczeńskiej w 1952 roku rozmieszczone były dwa posterunki: nr 083 w Drawnie i 084 w Brzezinach należące do 4 kompanii obserwacyjno-meldunkowej (Wałcz). Obserwacja przestrzeni powietrznej słuchem i wzrokiem była całodobowa niezależnie od warunków atmosferycznych. Po II wojnie światowej w Wojsku Polskim pierwszym ogniwem obrony przeciwlotniczej był system posterunków obserwacyjno-meldunkowych. Na początku lat pięćdziesiątych posterunki obserwacyjno-meldunkowe rozmieszczone były wzdłuż północnej, zachodniej i południowej granicy państwa (osiem kompanii obserwacyjno-meldunkowych, sto dwadzieścia posterunków). Na kierunku północnym i północno-zachodnim rozwinięta była też druga linia posterunków w odległości 50 – 90 km od granicy. Wśród posterunków drugiej linii, rozwijanych przez 8 samodzielny pułk obserwacyjno-meldunkowy (Bydgoszcz), na ziemi choszczeńskiej w 1952 roku rozmieszczone były dwa posterunki: nr 083 w Drawnie i 084 w Brzezinach należące do 4 kompanii obserwacyjno-meldunkowej (Wałcz)”.

Obserwacja przestrzeni powietrznej była całodobowa niezależnie od warunków atmosferycznych. Wspomniane wyżej dwa posterunki stały się niejako zaczynem do dyslokacji w Choszczynie

Zbudowany w latach 1950 – 1951 system obserwacyjno-meldunkowy przetrwał do połowy 1952 roku. W kolejnych latach przystąpiono do budowy systemu rozpoznania powietrznego opartego na radiolokacji.

Zadanie to, jak podkreśla mgr Sławomir Giziński, realizowały Wojska Lotnicze i Obrony Przeciwlotniczej Obszaru Kraju (WLiOPL OK). W 1957 roku poddano je istotnym zmianom. Wiązały się one z utworzeniem trzech Korpusów OPL OK a następnie z dostosowaniem systemu radiolokacyjnego oddziałów

radiotechnicznych do wyznaczonych rejonów odpowiedzialności poszczególnych korpusów i zespołów połączonych stanowisk dowodzenia. Jak podkreśla Doktorant „rozkazem z dnia 4 lipca 1957 roku, przeformowano istniejące pięć pułków radiotechnicznych w dziewięć samodzielnych batalionów radiotechnicznych. 2 Korpusowi OPL OK (Bydgoszcz) podporządkowano wszystkie rodzaje wojsk przeznaczone do obrony przeciwlotniczej: jednostki – lotnicze, artylerii przeciwlotniczej i radiotechniczne stacjonujące na Pomorzu. Oba stacjonujące na Pomorzu pułki radiotechniczne (8 prt i 18 prt) uległy rozformowaniu. W nowej strukturze organizacyjnej 2 Korpusowi OPL OK podporządkowano trzy nowe bataliony radiotechniczne: 2 brt w Grudziądzu, 8 brt w Słupsku i 9 brt w Choszcznie”.

9 samodzielny batalion radiotechniczny (9 sbrt) (JW 3747) utworzony został w Choszcznie na przełomie 1957 i 1958 roku na podstawie Rozkazu MON Nr 0054/Org. z dn. 6 lipca 1957 roku. W mieście znajdowało się dowództwo i sztab jednostki natomiast pododdziały rozmieszczono na obszarze obejmującym duży fragment północno-zachodniej Polski. W 1960 roku w jednostce tej służyło 621 żołnierzy i 3 pracowników cywilnych.

W kwietniu 1962 roku utworzono Wojska Obrony Powietrznej Kraju (WOPK). Wojska te przejęły całokształt zadań związanych z obroną powietrzną.

Wprowadzenie na wyposażenie wojsk radiotechnicznych w drugiej połowie lat sześćdziesiątych zautomatyzowanego systemu dowodzenia „Wozduch” wymusiło kolejne istotne zmiany organizacyjne. W 1969 roku, na bazie 9 sbrt, zgodnie z rozkazem Dowódcy WOPK nr 0136/Org. z 5 października 1968 roku, wydanym w oparciu o Zarządzenie Ministra Obrony Narodowej nr 0126/Org. z 30 sierpnia 1968 roku, został utworzony 13 pułk radiotechniczny. Siedzibą sztabu

nowej jednostki pozostało w dalszym ciągu Choszczno. Organizacyjnie 13 prł podlegał 2 Korpusowi OPK w Bydgoszczy.

Pracę zamyka rozdział noszący tytuł „**Warunki służby żołnierzy zawodowych oraz wpływ garnizonu wojskowego na miasto Choszczno i Ziemię Choszczeńską**”. Autor porusza w nim bardzo istotne aspekty dotyczące życia codziennego w garnizonie. Eksponuje także miastotwórczą rolę jednostek Garnizonu. Podkreśla jakie znaczenie dla rozwoju miasta miał udział stacjonujących w nim jednostek w odgruzowywaniu w 95% zniszczonego Choszczna w czasie działań wojennych. Dzięki temu w mieście mogło rozwijać się budownictwo mieszkaniowe tak wojskowe jak i cywilne. Istotną rolę w rozwoju kulturalnym miasta odegrał Klub Garnizonowy. Autor dysertacji podkreśla znaczenie biblioteki klubowej w popularyzowaniu czytelnictwa zarówno wśród żołnierzy jak i środowiska cywilnego Choszczna.

Zakończenie napisane zostało według obowiązujących zasad metodologicznych. Autor wysunął wiele ciekawych wniosków i opinii, które zostały oparte na rzetelnych badaniach. Uważam, iż Doktorant w pełni rozwiązał postawiony przed nim problem badawczy i udzielił odpowiedzi na pytania postawione we wstępie dysertacji.

Po zapoznaniu się z treścią rozprawy mam podstawę do uznania, że Pan mgr Sławomir Giziński przedstawił efekty swoich studiów w oparciu o bogaty warsztat badawczy. Wynika to zarówno z obszernej bibliografii, wykorzystanych dokumentów i literatury, ale przede wszystkim z treści pracy oraz licznych przypisów, co pozwala na stwierdzenie, że praca oparta jest na solidnej bazie źródłowej a także na publikacjach obcojęzycznych.

Rozprawa została logicznie zaplanowana i wykonana, co świadczy o dobrym opanowaniu przez Autora warsztatu naukowego.

Doktorant nie uniknął nielicznych zresztą usterek, które wydają się łatwymi do usunięcia w trybie redakcyjnym. Należą do nich: kilkukrotne użycie nazwy Wojska Lotnicze i Obrony Powietrznej zamiast Wojska Lotnicze i Obrony Powietrznej Kraju; brak fragmentów tekstu na stronach 38 i 64.

Wniosek końcowy

W świetle dokonanych analiz i ocen w podsumowaniu stwierdzam, że recenzowana rozprawa Pana mgr. Sławomira Gizińskiego, pt.: „**Historia garnizonu Choszczno w XX wieku**” odpowiada w pełni wymaganiom stawianym pracom doktorskim. Autor wykazał bardzo dobrą znajomość opracowywanej problematyki. Poczynione w recenzji uwagi w żadnym stopniu nie obniżają wartości poznawczej tego dzieła.

Wobec powyższego w pełni opowiadam się za opublikowaniem recenzowanej dysertacji jako wartościowego materiału dla studentów. Wnioskuje również o nagrodzenie pracy.

Dorobek naukowy:

GIZIŃSKI Sławomir, *Misja w Iraku. Wspomnienia oficera Wielonarodowej Dywizji*, [w] *Polacy w misjach poza granicami kraju*, pod red. G. Ciechanowskiego, Szczecin: Wydaw. Uniwersytet Szczeciński, 2015, ISBN 97808307867-275-3.

GIZIŃSKI Sławomir i Andrzej SZUTOWICZ, *Oflag II B Arnswalde. Jenieckie losy*, Wrocław: Wydawnictwo „Nortom”, 2013, ISBN-978-83-89684-79-0.

oraz publicystyczny:

„**Zagospodarowanie niemieckich obiektów wojskowych na ziemiach zachodnich na przykładzie garnizonu choszczeńskiego**” – *Studia i materiały Centralnej Biblioteki Wojskowej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego*, 2, 2014.

„**Choszczeńskie pieniądze**” – *Nasza gazeta* 16 (27) 2007,

„**Nieznana dziewczyna**” – *Nasza gazeta* 1 (41) 2009,

„**O pewnym czolgu**” – *Nasza gazeta* 2 (42) 2009,

„**Choszczno dawniej i dziś**” – *Głos Szczeciński* 09 - 10.2009r,

„**Drawa – rzeka twardzieli**” - *Nurkowanie* 05/2010,

„Antylopa z Arnswalde” - <http://www.choszczno.pl/content/view/1371/1/>

oraz przygotowana przez pana mgr. Sławomira Gizińskiego dysertacja wskazują, że zgodnie z Ustawą z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym..., spełnione zostały zapisane w niej warunki odpowiadające wymaganiom stawianym pracom doktorskim.

Z tych względów wnoszę o dopuszczenie mgr. Sławomira Gizińskiego do dalszych faz przewodu doktorskiego.

Włodzisław Działowski

...